

LITERATÚRA

- DOBŠINSKÝ, Pavol: *Prostonárodné slovenské povesti*. Zv. 1. Bratislava : SVKL, 1958.
- DZUBÁKOVÁ, Mária: Estetické osamostatňovanie ľudovej poézie a žánrová diferenciácia folklóru v preromantizme a romantizme. In: *Slovenská literatúra*, roč. 12, 1965, č. 5, s. 476 – 491.
- GAŠPARÍKOVÁ, Viera: Ján Kollár a rozprávky. In: *Biografické štúdie* 6. Martin : Matica slovenská, 1976, s. 163 – 172.
- GAŠPARÍKOVÁ, Viera: *Slovenské ľudové rozprávky*. Bratislava : Veda, 1993.
- KOLLÁR, Ján: *Národné spevanky*. I. diel. Bratislava : SVKL, 1953.
- LEŠČÁK, Milan – SIROVÁTKA, Oldřich: *Folklor a folkloristika*. Bratislava : Smena, 1982.
- LEŠČÁK, Milan: Folklor a literárny folklorizmus. In: *O asimilácii folklórnej a literárnej komunikácie*. Bratislava : Prebudená pieseň, 2001, s. 148 – 153.
- MINÁRIK, Jozef: Anonymná próza v rukopisných zborníkoch v 18. a 19. storočí. In: *Slovenský národopis*, roč. 21, 1973, č. 4, s. 546 – 560.
- MINÁRIK, Jozef: Nad prvým vydaním slovenských ľudových piesní. In: KOLLÁR, Ján – ŠAFÁRIK, Pavel Jozef: *Piesne svetské ľudu slovenského v Uhorsku*. Bratislava : Tatran, 1988, s. 363 – 377.
- MINÁRIK, Jozef: Zborník slovenskej ľudovej prózy z prvej polovice 19. storočia. In: *Literárny archív* 1964. Martin : Matica slovenská, 1965, s. 27 – 73.
- POLÍVKA, Jiří: Úvod. O sberateľoch a zbierkach slovenských rozprávok. In: *Úpis slovenských rozprávok*. Zv. 1. Turčiansky sv. Martin : Matica slovenská, 1921, s. 1 – 158.

Text je súčasťou grantového projektu *Rozprávka v slovenskom romantizme*. VEGA 2/6084/27. Riešiteľka Mgr. Janka Pácalová, PhD.

Komplementarita a asymetrie

(česká a slovenská beletristická tvorba, kritika a teórie vo vybraných časopisoch šesdesiatych let 20. storočia ako obraz literárnych vzťahů)

IVA MÁLKOVÁ, Filozofická fakulta Ostravskej univerzity, Ostrava

Ve své druhé sondě o česko – slovenských, slovensko – českých literárních vazbách se dostáváme k šestému desetiletí 20. století. K času, který je v dějinách české i slovenské literatury spojován se slovy: uvolnění, svoboda, naděje. K času umožňujícímu, aby vznikaly časopisy nové a stávající nacházely možnosti pro vyzrání, pro jinou, než ideově-politicko-literární orientaci.

Nezajímaly nás stranické ani spisovatelské sjezdy, konference svolávané k tématu česko – slovenských, slovensko – českých vztahů kultury, a tak i literatury. V dané etapě výzkumu jsme se nezaměřili ani na hodnotící studie, které byly vztahům české i slovenské literatury v minulosti i ve dvacátém století věnovány. Jejich soupis i hodnocení nalezneme, jako inspiraci pro další směr bádání, mj. ve studiích Dionýze Ďurišiny a Petra Zajace. Obě poukazují na přínos komparativního sledování konkrétních autorů, či autorských textů.

Ve svých sledováních jsme se na slovenské straně zaměřili na časopis *Mladá tvorba*, v němž se v šedesátých letech profilovala výrazná organizační, kritická, beletristická jména slovenské literatury, a na straně české na periodika, která zrodila šedesátá léta a měla dát prostor novým jménům (*Sešity pro mladou literaturu*, resp. *Sešity pro mladou literaturu a diskusi*, *Orientace*), která v regionech narušovala dostředivou tendenci jediného literárního centra (*Host do domu*, *Červený květ*). Předpokládali jsme, že regionální a nově vzniklé časopisy byly ve své otevřenosti a nenasatelnosti po nových jménech, po potřebě vstupovat do literárního dění neotřele nakloněny tomu, aby sledovaly dění ve slovenské, respektive české literatuře, že *Mladá tvorba* bude stejně jako v předcházejícím desetiletí věnovat pozornost českým generačním tendencím, vstupovat do diskuse při jejich vymezování. Domnívali jsme se, že časopisy nabídnou českému na straně jedné a slovenskému čtenáři na straně druhé portréty nejzajímavějších osobností a recenze nejdiskutovanějších děl, na nichž bude moci i dnešní čtenář rekonstruovat podstatné impulsy pro dějiny české literatury v textech časopisu slovenského a slovenské literatury z textů časopisů českých, a tak prokážou, že alespoň v tomto období můžeme sledovat nikoli teoretickou konstrukci, ale skutečný v pravidelných, konkrétních jevech utvářený česko-slovenský, slovensko-český literární kontext.

Slovenská *Mladá tvorba* dávala prostor pro recenzování české původní básnické a prozaické tvorby. Soustřeďovala se zvláště na jména, která byla svázána zvláště se šedesátými léty. Nabízela dvojí podobu představování a vnímání české literatury na Slovensku. Českých knížek si všimají a recenzují je slovenští kritici či beletristé, ale na stránkách časopisu publikují své názory o soudobé české poezii a próze i autoři-kritici čeští (zvl. Milan Blahynka, Drahomír Šajtar, Oldřich Rafaj aj.).

Každé z obou směřování má jiný charakter. Slovenští autoři se pokoušejí vztahovat české texty k soudobě vydávaným textům na Slovensku.

Když se Albin Bagin¹ věnuje sbírce Ivana Diviše *Uzlové písmo*, sleduje podobu jedné z obecných tendencí poezie: jak jevy, věci a skutečnost emocionálně působí na autora, jak je možné dostávat do básnických textů dokumentárnost, ale nepropadnout reportážní popisnosti. Podobné rysy vymezuje nejen ve sbírce Divišově, ale také ve sbírkách Mikuláše Kováče, Tomáše Janovce a Miroslava Války. Právě Válkovu sbírku *Dotyky* staví výše než *Uzlové písmo* pro Válkovu schopnost zakódovat do básnického subjektu odhalitelné rysy myšlení, charakteru, identitu v původu, konkrétnost místa a času. Naopak u Diviše jej jako čtenáře znejišťuje nejednoznačný subjekt, rozcházející se formy, „rytmická beztvárnost, beztvárnost myšlienky a citu; rozpětí od faktografickej vernosti k nadprirodzenej osudovosti, od zdvôraznenia pracovitosti k zbožneniu talentu“; a také složitost vyjadřování: „hovori o veciach viac než treba k ich pochopeniu a prežitiu“ (s. 37).

Píše-li Jozef Bob² o novele Ivana Kříže *Oheň chce dobré dřevo*, všimá si nejen techniky retrospektivy (u Kříže a českých děl Procházky, Klímy, Haškové) – pro recenzenta je retrospektiva rysem nepřítomnosti autorské odvahy zaměřit se na současnost –, ale také přiřazuje novelu k typu „myšlienkotvornej prózy“ a vytýká jí nepřítomnost koncentrace na

¹ BAGIN, A.: O mŕtvych a živých ramenách poézie. In: *Mladá tvorba*, roč. 6, 1961, č. 1, s. 36–37.

² BOB, J.: Dva obrazy – Dve kvality. In: *Mladá tvorba*, roč. 6, 1961, č. 11, s. 23.

ústřední myšlenku. Poměřuje kvalitu Křížova textu s novelou Vladimíra Mináče *Nikdy nie si sama*. U ní oceňuje Mináčovu schopnost dostředivého směřování jednotlivých témat v textu, a Křížovi vytýká fixaci hodnot a vypravěčských postupů již v literatuře ověřených. Tato recepce přináší i při dnešním čtení podněty pro možné srovnávací studie dobové poetiky.

Bez slovensko – českých odkazů recenzují české knihy Ján Buzássy,³ věnující se Šiktancově sbírce *Žízeň*,⁴ Jozef Mihalkovič⁵ se zabývá výkladem Mikuláškovy sbírky *První obrázky*. Mihalkovič si všímá vazeb s předcházejícím pro něj výjimečným souborem *Ortelů a milosti*, je uchvácen autorovou schopností zvládat formu a výraz při zachycování harmonie života: „Mikuláškov štýl, to je chlapstvo a kladný postoj k bytiu, vykúpený pochybnosťami, smútkom a odporom“ (s. 117). Dušan Kužel⁶ si vybírá soubor povídek *Koncert pod platanem* Jindřišky Smetanové jako text reprezentující mladou českou prózu a její „klady a nedostatky“. Za nedostatek textů považuje autorčinu neschopnost „preniknúť do stredu súčasnosti. Problémy a starosti jej postáv sú zväčša iba druhotnými starosťami dnešných ľudí“. Naopak oceňuje Smetanové vypravěčství: „Jej reč je jednoduchá, vybrúsená a zbavená zbytočných slov. Vo vhodnej chvíli vie zapojiť do príbehu vtipný, originálny nápad, pozorovanie, detail.“ Jmenované prostředky, pokud jsou přítomny, pak vytvářejí osobitý podtext. Próze Bohumila Hrabala *Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet* je věnována recenze Petra Bú,⁷ zařazující Hrabala do světového kulturního kontextu. Poetice autora je pak věnována studie *Problémy plebejského nadreálna* (Hrabal obnažený a aplikovaný).⁸ Jaroslavu Seifertovi a jeho sbírce *Odlévání zvonů* je věnována recenze Imricha Vaško,⁹ plná obdivu k autorovu volnému verši: „Seifertov dôverný tón dáva jeho voľnému veršu neopakovateľnú dikciu až gnómičku podobu.“

Tato skupina recenzí vnáší do české literatury osobitou dobovou recepci, která oživuje a rozšiřuje poznání kritických metod a hodnotových kritérií šedesátých let 20. století. Pozorujeme opakující se požadavek zachycovat současnost v komplexnosti, srozumitelně, tematicky koncentrovaně.

Druhou, již výše zmíněnou podobou přítomnosti české literatury v *Mladé tvorbě*, je tištění příspěvků českých literárních kritiků. Ti předkládají slovenskému čtenáři českou recepci české původní beletrie,¹⁰ představují nejčastěji několik autorů, často bez generační či tvarové a výrazové diferenciaci.¹¹ Výjimku, protože stati představují pohyby v pro-

³ BUZÁSSY, J.: Žízeň Karla Šiktanca. In: *Mladá tvorba*, roč. 5, 1960, s. 119.

⁴ Oceňuje Šiktancovu potřebu „zobrazit široké sféry a zložitost zážitkov lidí dneška“, ale stýská si, že „básníkovi v dlhom rade veršov potom poetické fluidum básne redne a rozplýva sa“ (tamtéž, s. 119).

⁵ MIHALKOVIČ, J.: K Mikuláškově nové knize. In: *Mladá tvorba*, roč. 5, 1960, s. 117.

⁶ KUŽEL, D.: Po špirále k dnešku. In: *Mladá tvorba*, roč. 5, 1960, s. 222.

⁷ BÚ, P.: Morálnosť či nemorálnosť domu pána Hrabala? In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 3, s. 54 – 55.

⁸ *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 6, s. 56 – 59.

⁹ VAŠKO, I.: Básnik, láska a smrť. In: *Mladá tvorba*, roč. 13, 1968, č. 10, s. 57 – 58.

¹⁰ Šajtar představuje *Venuši z Mělu* Jiřího Šotoly (*Mladá tvorba*, roč. 5, 1960, s. 329 – 330).

¹¹ Drahomír Šajtar ve stati *Nad novou českou poezií* (*Mladá tvorba*, roč. 6, 1961, č. 2, s. 22 – 23) pojmenovává rysy sbírek publikovaných v roce 1960: Stuchlovo *Doma i za mořem*, Jiřího Havla *Slunovrat*, Vrbové *Červený listář*, Červenkovy *Liljaky*, Divišovo *Uzlové písmo* a Šotolovo *Bylo to v Evropě*. Přestože nenachází jednoznačné individuální a pro regeneraci poezie povzbuzující rysy, uzavírá statí poznatkem krystalizace nové poezie, inspirované nejnovější skutečností, městským a civilistním koloritem.

storu české poezie v rámci jednotlivých generací, tvoří Blahynkovy recenze sbírky Antonína Brouska *Spodní vody*¹² a posledních sbírek Jiřího Šotoly, Karla Šiktance, Miroslava Holuba.¹³ V první představuje zvláště budoucí generaci osmašedesátníků. (Kabeš, Šrut), ale také Klimenta a Hrubého. Brousek však utváří synekdochou své generace: „*V Brouskovi sa sumarizuje, zhrňuje skúsenosť celej generácie na tom stupni a v takej syntéze, o akej môžeme hovoriť zatiaľ len u Hanzlíka*“ (s. 36). V druhé studii Blahynka představuje osobnosti, které jsme si v české literatuře uvykli vnímat v souvislosti s časopisem *Květen*, pod zastřešujícím termínem „*polemická generácia*“ (s. 6),¹⁴ a ve jménu konfrontace a veršového experimentu vymezuje jejich charakteristiku.

Pokusem o představení tendencí v mladé české próze, která je vydávána v pražských (*Život kolem nás* a *Mladé cesty*), ale i v krajských edicích (*Obzory, Pulsy, Próza*), se stala stat' Oldřicha Rafaje zveřejněná v devátém ročníku časopisu *Mladá tvorba*.¹⁵ V ní se vrací k desítkě jmen publikujících autorů, ale zvláště vyzdvihuje tvorbu Ladislava Fukse („*strhující zdesující zákonitou logikou svojich čiernych fantasmagorických vizí*“, s. 32), Jiřího Muchy („*dôsledne využíva vymoženosti západnej prózy /úderný, skratkovitý; nepopisný, pojmovodejový, symbolový jazyk, jej dejovej štruktúry /tri hlavné dejiská, prelínanie troch časov, tri rozprávačské vrstvy*“, s. 33) a Josefa Škvoreckého („*zaujme zložitou štylistikou, údernou dikciou, slangom a argotom, prelínaním časových rovin, znamenitou kompozíciou knihy, mnohovýznamovosťou spredmetneného*“, s. 32 – 33).

Vedle komentované a recenzované tvorby českých autorů otiskuje *Mladá tvorba* také původní tvorbu – představuje básníky Miroslava Floriana,¹⁶ Jiřího Pištoru, Josefa Hanzlíka, Eduarda Petišku, Petra Krále, Vladimíra Kafku,¹⁷ Vladimíra Holana,¹⁸ z prozaiků

Milan Blahynka v článku Poznámky na okraj českých knih (*Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 8 – 9, s. 38 – 39) glosuje exkluzivní katalog *Svět Jana Zrzavého*, soubor díla F. X. Šaldy, korespondenci Julia Fučíka a medailony Karla Konráda; v následujících Poznámkách na okraj českých knih II (*Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 11, s. 25 – 26) představuje knihy, které se váží k teoretickému a literárněhistorickému myšlení: Levého *Umění překladu*, Honzíkovo *Ze života avantgardy*, Langrovy paměti *Byli a bylo*, soubor *Bedřich Václavek a Studijní knihovna v Olomouci*, Hrabákovu příručku *Umíte číst poezii?* a kolektivní práci *Jak číst poezii*.

¹² BLAHYNKA, M.: Vody spodné nie stojaté. In: *Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 5, s. 34 – 36.

¹³ BLAHYNKA, M.: Ťaženie polemikov proti smrti. In: *Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 10, s. 6 – 11.

¹⁴ „Polemici, ku ktorým okrem Holuba, Šiktance a Šotolu sa ešte nickedy nie bezdôvodne počíta aj Miroslav Florian a ku ktorej patria viac-menej básnici Ivan Diviš, Josef Brukner, Vlasta Dvořáková, J. V. Svoboda, Miroslav Červenka a niektorými rysmi svojej poézie aj Milan Uhde, Josef Hrubý, ktorí debutovali až s generáciou hanzlíkovsko-šrutovskou, títo polemici, ku ktorým patria aj prozaici Karel Ptáčník a Ivan Klíma (...), sú skupina formálne síce nijako nevyhlásená a organizačne nestmelená, ale zato nadmieru súdržná, jednotná, solidárna“ (s. 6).

¹⁵ RAFAJ, O.: Marginálie o české próze. In: *Mladá tvorba*, roč. 9, 1964, č. 4, s. 31 – 34. Ve stejném čísle časopisu a na následujících stranách 34 a 35 zveřejnil O. Rafaj recenzi tří svazků edice *Profil* z nakladatelství Československý spisovatel věnovaných Adolfu Branaldovi (Haman), Vilémovi Závadovi (Petrnichl), Karlu Tomanovi (Buriánec).

¹⁶ In: *Mladá tvorba*, roč. 6, 1961, č. 2, s. 24, bb. *Brambořík, Rod, Nenarodí se*.

¹⁷ Všechny v oddíle *Česká poézia*, v nepřeložené, české variantě textů: PIŠTORA, J.: *Nic než železo, Písařka*; HANZLÍK, J.: *Ze tmy přichází Peer*; PETIŠKA, E.: *Sláva, Mikrodialóg, Metamorfózy*; KRÁL, P.: *Nejmenší strašidlo*; KAFKA, V.: *Báseň je klin kachen*; In: *Mladá tvorba*, roč. 6, 1961, č. 8 – 9, s. 4 – 6. Hanzlíka potom i v následujícím ročníku s básněmi: bez názvu, *Portrét II, Jiří Orten*. In: *Mladá tvorba*, roč. 7, 1962, č. 10, s. 18 – 19.

zvláště Miloše Macourka (tomu byl věnován portrét¹⁹ a jeho texty²⁰ plné fantazie, hravosti a zvláštního smutku byly přeloženy do slovenštiny), ale také Ivana Kubíčka,²¹ tvorbu divadla Semafor²² a Jiřího Suchého,²³ či reminiscenci na poetismus.²⁴

České časopisy sledovaly tvorbu slovenských autorů podstatně torzovitěji. V zařazování slovenských textů vnímáme jako nejsilnější tendenci náhodilosti. Ojediněle čteme slovenské autory (téměř vždy v českém překladu), stejně tak můžeme v nereprezentativním vzorku sledovat soudobé spory,²⁵ kritické diskuse,²⁶ polemiky, které rozvířejí i na české straně potřebu vyslovit se, a tak se zapojit do sporů o dobové axiologii či estetice.

V *Sešitech pro mladou literaturu* nacházíme (pokud byla naše excerpce důsledná) minimum podnětů pro utváření se obrazu slovenské literatury v Čechách. Jediná končí nejší pozornost je věnována českému překladu povídkové knížky Pavla Vilikovského.

Brněnský *Host do domu* se opakovaně zaměřuje na prózy Dominika Tatarky²⁷ a Ladislava Mňačka.²⁸ Trefulka vypočítává přednosti Tatarkova vypravěčského talentu v *Rozmluvách bez konce*: „Má rytmus moderní prózy, která se nezdržuje nefunkčními popisy, není však příliš suchá ani naturalistická. Tatarka je básník ve výběru faktů a situací – jako každý dobrý prozaik“ (s. 93). Milan Uhde²⁹ se věnuje další knížce, která se stejně jako Tatarkův povídkový soubor vrací k prožitkům druhé světové války, Mňačkovu románu

¹⁸ In: *Mladá tvorba*, roč. 9, 1964, č. 1, s. 10 – 11. Básně: *Noc před večerem*, *En la noche serena*, *Nicola*, *Kdo ví...*, *Setkání*, *Podzimní noc u jezera*, *Turské pole*, *Krajina vedro*, *Večer na vsi*, *U samých pramenů*.

¹⁹ In: *Mladá tvorba*, roč. 7, 1962, č. 1, s. 19. Vizitka Miloše Macourka se stala také exkurzí do kontextu českého text-appealu, autorského divadla, českého filmu.

²⁰ MACOUREK, M.: Slepá ulička, lampa a mačka. In: *Mladá tvorba*, roč. 5, 1960, s. 410; Žiarovky. In: *Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 8 – 9, s. 69.

²¹ KUBÍČEK, I.: Zakázané pásmo. In: *Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 8 – 9, s. 23 n.

²² GROSSOVÁ, L.: Semafor. Zelená. In: *Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 2, s. 30 – 31; fenoménu Semaforu se věnuje ve studii *Poezie*, která zpívá také Blahynka (*Mladá tvorba*, roč. 9, 1964, č. 4, s. 10 – 13).

²³ SUCHÝ, J.: Inzerát. In: *Mladá tvorba*, roč. 8, 1963, č. 8 – 9, s. 69.

²⁴ *Mladá tvorba*, roč. 14, 1969, č. 9, s. 46n. zveřejňuje ukázky Nezvalova vymezování poetismu v *Moderních básnických směrech*, z textu *Děvetsilu* z roku 1922 a z poetistické tvorby Biebla, Nezvala, Seiferta, Halase.

²⁵ K nim patří v glose III. ročníku *Sešitů pro mladou literaturu* (1968, č. 18, s. 56) zveřejněný Dopis redaktorovi *Kulturního života*, který píše Petr Kabeš a vrací se v něm k napětím a nedorozuměním či podivným slovním přestřelkám, k nimž došlo už na spisovatelském sjezdu v roce 1967, pak na stránkách *Romboidu*, *Kulturního života* a *Sešitů*, díky čemuž se Milan Lajčiak domnívá, že dochází k odsudkům slovenských spisovatelů a jejich děl, což zasahuje „citlivou národní oblast“.

²⁶ Takovou ojedinělou zaznamenáváme v *Sešitech* (1968, roč. III, č. 20, s. 49 – 50) nad překladem povídkové knihy Pavla Vilikovského *Citová výchova v březnu*, kterou v roce 1967 vydal Československý spisovatel. Václav Chaloupka, Vojtěch Steklač, Dobrava Moldanová a Vladimír Karfík se v samostatných zhruba dvacetitřádkových vstupech pokoušejí pojmenovat přednosti prózy a její slovenský generační kontext (Blažková, Hykisch, Johanides), její podněty pro český kontext, její povahu sblížující ji s některým z českých autorů (Wernisch, Klevis).

²⁷ Tatarkova próza *O vládci Figurovi*, je otištěna v prvním čísle *Hosta do domu* v roce 1964, s. 26 – 35, v překladu J. T.

²⁸ TREFULKA, J.: Vynikající povídky. In: *Host do domu*, roč. 7, 1960, č. 2, s. 93.

²⁹ UHDE, M.: Románové hledání pravdy. In: *Host do domu*, roč. 8, 1961, č. 4, s. 181.

Smrt' sa volá Engelchen. Vyzdvihuje, že Mňačko „*slučuje chladnosť pozorování s vášňovosťou prežitku, zobrazení děje a lidí s mravním soudem*“. Všimá si, jak „*utrpení zlidšťuje hrdiny, činí je citlivějšími k nelidskosti války, která mrzačí a zabíjí, i když zbraně zmlkly*“. Brněnské pozornosti neunikla ani Mňačkova reportážní kniha *Kde končí prašné cesty*.³⁰ Blažke ve své recenzi považuje autorův soubor za průkopnický a dodává: „*Z jeho reportážské knížky (...) bude možné jednou studovat sociologickou problematiku československých šedesátých let lépe než z leckterého oficiálního dokumentu, ba dokonce lépe než z holé statistiky*“ (s. 480). Využívá pro charakteristiku Mňačkovy knihy Kosíkova termínu *destrukce pseudokonkrétnosti* a přiřazuje ji k čapkovské a kischovské tradici reportáže.

V oslavném nekrologu je připomenuta tvůrčí cesta Františka Hečka,³¹ v recenzi sbírky *Ikar večne živý* je analyzován básnický kosmos Štefana Žáryho.³² Ludvík Kundera v *Hostu do domu* v roce 1964 otiskuje řeč,³³ která byla proslavena na večeru poezie Laca Novomeského v Brně.³⁴ Připomíná v ní proměňující se situaci literárního života,³⁵ zařazuje Novomeského do kontextu české literatury.³⁶ Připomíná osudy jeho poezie, ale zvláště jeho osudy lidské a požaduje na básníkovi razanci a úplnost při zobrazení okamžiků jeho žalářování.³⁷ Díky kritickému ohlasu Sylvy Bartůškové na knihu *Pět slovenských novel* si český čtenář upevňuje ve vazbě na slovenskou literaturu v paměti jména: Alfonz Bednár, Vladimír Mináč, Dominik Tatarka, Jaroslava Blažková, Ján Johanides.³⁸ Oleg Sus se věnuje čapkovské monografii Alexandra Matušky,³⁹ aby označil jeho výkon literárního historika za *fenomenální*, aby ocenil a popsal jeho osobitou a osobnosti autora i charakteru tvorby odpovídající badatelskou metodu.

³⁰ BLAŽKE, V.: Jaro reportáže. In: *Host do domu*, roč. 10, 1963, č. 11, s. 480 – 481.

³¹ JANŮ, J.: František Hečko – tvůrce socialistické literatury. In: *Host do domu*, roč. 7, 1960, č. 4, s. 170 – 172.

³² UHDE, M.: Ikar harmonický a vyrovnaný. In: *Host do domu*, roč. 8, 1961, č. 4, s. 181 – 182.

³³ KUNDERA, L.: Lidé, kteří vědí. In: *Host do domu*, roč. 11, 1964, č. 2, s. 2 – 4.

³⁴ Novomeskému a jeho původní básnické tvorbě je také věnována glosa Miroslava Petříčka o českém vydání *Poémy*, obsahující básně Víla Tereza a Do města 30 minut, v překladu Ludvíka Kundery (*Host do domu*, roč. 12, 1965, č. 12, s. 58).

³⁵ „Žijeme – zdá se – v letech, kdy úměrně s řádem věcí obecných i básníci jsou vyvoláváni jménem, tj. navracejí se na místo, které jim přísluší. V dějinách i v současnosti literatury, ve společnosti, v národě. Po čtrnáct let jakoby neexistující Vladimír Holan může konečně mluvit ke čtenářům, o což vždycky stál, nekonečný až ponižující zápas o Františka Halase je vybojován (...), slovenskému básníkovi Lacovi Novomeskému, postiženému ze všech daleko nejbrutálněji, dostává se – konečně, konečně! – plné rehabilitace, Oldřich Mikulášek, dlouho jen trpěný, dlouho jen „ten moravský pěvec, jenž nemůže být pomínut“, ocitá se v průsečíku zasloužené pozornosti, snad jediné nejspornější národní, ba lidový básník, kterého máme, totiž Jaroslav Seifert, je dosud udržován v blahovolném polostínu. V blahovolném, leč polostínu“ (s. 2).

³⁶ „Nemíním tím Laca Novomeského nijak vytrhovat ze souvislosti slovenské literatury, ostatně slovenština jeho poezie je mi při bližším ohledání „slovenštější“ nežli třeba Kraskova, ale je to tak: jakmile se pokouším určit Novomeského místo v české a slovenské poezii, vidím ho vždy jako člena té slavné plejády (Hora, Nezval, Biebl, Hrubín, Závada)“ (s. 2).

³⁷ „Co se někde o těch letech naplno, to nedozní, nemoc oněch let se neléčí mlčným zařikáváním, nýbrž skalpelem. Jinak v leckom zas vybuchí zhoubná chuť na recidivy. Návrat Laca Novomeského mezi nás je návrat pravdy a charakteru“ (s. 3).

³⁸ *Host do domu*, roč. 12, 1965, č. 8, s. 23.

³⁹ *Host do domu*, roč. 11, 1964, č. 3, s. 23 – 25.

Host do domu představuje i původní básnickou a prozaickou tvorbu. V překladech Zdeňka Eise je zveřejněna povídka Jaroslavy Blažkové *Jediná krátká chvíle*,⁴⁰ povídky Antona Hykische *Přistání v Austrálii*⁴¹ a *Nanebevzetí středního útočníka* Jozefa Kóta,⁴² *Siestu* Rudolfa Slobody,⁴³ v překladech Jana Zábrany jsou na dvoustraně *Mladí slovenští básníci* představeny verše Ľubomíra Feldeka⁴⁴ a v přebásněných Milana Uhdeho básně Jána Stacha,⁴⁵ Jozefa Mihalkoviče.⁴⁶ V původním slovenském znění je otištěna *Appassionata* Vojtěcha Mihálíka,⁴⁷ básně Miroslava Válka *Počítám vrásky*, Valentína Beniaka *Sonet zo zbierky Žofia*,⁴⁸ Jána Stacha *Putovanie do zaslubenej zeme*,⁴⁹ Štefana Žáryho *Zlepovanie črepín, Slama*,⁵⁰ stejně jako článek Ladislava Novomeského *Za historickú pravdu o povstaní*.⁵¹ Slovenská tematika pronikla i do „hostáckého“ žánru interview; jednomu *Drzému interview* neunikl Alexander Matuška,⁵² podruhé byl *Laskavému interview* podroben *Kultúrny život*.⁵³

Recenzí monografie o Karlu Čapkovi Alexandra Matušky obrací svou pozornost ke slovenské literatuře také ostravský *Červený květ*. Zdeněk Heřman⁵⁴ pro představení Matuškovy badatelské metody srovnává jeho dvě monografie – čapkovskou a jašíkovskou a povyšuje Matuškovu činnost na umění, zvláště proto, že není dílem instituce, ale osobnosti. Alexander Matuška se stal také Miroslavu Stonišovi partnerem při rozhovoru o falešném a pravdivém výkladu a obrazu událostí Slovenského národního povstání.⁵⁵ V devátém ročníku *Červeného květu* je slovenským prozaikem Antonem Hykischem představena slovenská próza roku 1964.⁵⁶ Pro charakteristiku využívá metafory nádraží, kolejí, stanic. Domnívá se, že slovenská próza se ocitla na *přestupní stanici*. Velká čtyřka (Bednár – Mináč – Mňačko – Tatarka) je unavená a kolem se shromažďují s povykem mladí. Hykisch připomíná pozoruhodné debuty: *Nylonový měsíc* Jaroslavy Blažkové, *Soukromí* Jána Johanidese, svůj vlastní *Sen vjíždí do stanice*, *Předčasně chlapství* Petera Balghy, *Konec lišky* Maríny Čeretkové-Gállové, soubor próz *Kde pijí duhy* Andreje Chudoby, Petra Jaroše *Odpoledne na terasě*, povídkovou knihu Jozefa Kóta *Poslední* a další. Přiznává, že je na přestupní stanici nebývale rušno, chtěl by vidět další růst *odlišných osobností*, a obává se reakcí kritiky, která by ráda pro přehlednost viděla všechny na jediné

⁴⁰ *Host do domu*, roč. 10, 1963, č. 12, s. 488 – 490.

⁴¹ *Host do domu*, roč. 10, 1963, č. 10, s. 422 – 424.

⁴² *Host do domu*, roč. 11, 1964, č. 3, s. 55 – 62.

⁴³ *Host do domu*, roč. 12, 1965, č. 4, s. 29 – 33.

⁴⁴ *Host do domu*, roč. 10, 1963, č. 3, s. 97, *Větrání nebe*, *Dialog*.

⁴⁵ *Host do domu*, roč. 10, 1963, č. 3; s. 96, *Vzpouza, Setkání*.

⁴⁶ *Host do domu*, roč. 10, 1963, č. 3, s. 96, *O vzniku*, s. 97, *Příloží*.

⁴⁷ *Host do domu*, roč. 11, 1964, č. 3, s. 4 – 7.

⁴⁸ obě In: *Host do domu*, roč. 11, 1964, č. 9, s. 78 – 79.

⁴⁹ *Host do domu*, roč. 12, 1965, č. 1, s. 54 – 55.

⁵⁰ *Host do domu*, roč. 12, 1965, č. 12, s. 46.

⁵¹ *Host do domu*, roč. 11, 1964, č. 9, s. 1 – 5.

⁵² *Host do domu*, roč. 12, 1965, č. 4, s. 34 – 35.

⁵³ *Host do domu*, roč. 12, 1965, č. 8, s. 34 – 35.

⁵⁴ HEŘMAN, Z.: Nová lekce od Alexandra Matušky. In: *Červený květ*, roč. 10, 1965, č. 8, s. 254 – 255.

⁵⁵ *Červený květ*, roč. 9, 1964, č. 8, s. 225 – 226.

⁵⁶ *Červený květ*, roč. 9, 1964, č. 8, s. 246 – 247.

koleji. V roce 1969 se na stránkách *Červeného květu* setkáváme s profilem a povídkou Pavla Vilikovského *Tak tedy já v těle, tělo v příběhu*.⁵⁷

V *Orientaci* si z původní tvorby můžeme přečíst Novomeského báseň *Rad svetiel na obzore*⁵⁸ a v překladu Zdeňka Eise text *O uctívání bohů* Dominika Tatarky.⁵⁹ Můžeme sledovat spor o básníka, který se rozhořel na Slovensku, a v odlesku si o něm můžeme číst na stránkách českého časopisu v případě básnické sbírky Miroslava Války *Milovanie v husěj koži*. Elvíra Olonová⁶⁰ v *Orientaci* rekapituluje diskusi mezi Hamadou, Nadubinským, Šmatlákem a Červenkou tak, jak probíhala na stránkách *Kultúrneho života* (slovenské vstupy) a *Literárních novin*. Usvědčuje iniciátora diskuse, že více než s Válkovou sbírkou polemizuje se svou vlastní představou poezie. Sleduje podobu patosu, jež sbírka obsahuje, ve vztahu k poznání, k rozporům soudobého světa, k napětí mezi světem a lidským vědomím. Současné podobě, identitě a sebevymezování slovenské literatury je věnován překlad statí Stanislava Šmatláka *Konfrontace a nevyhnutelnost sebezpotvrzování*.⁶¹

Jako podnětný směr pro určování vztahů a vazeb mezi českou a slovenskou literaturou (stejně jako mezi českou literaturou a literaturami, které jsou jí blízké geograficky, jazykově, historicky – tedy mj. mezi německou a českou, polskou a českou, slovenskou a maďarskou) vymezujeme sledování tvorby autorů, jejichž motivika, tematika, metaforika, symbolika si byly blízké, která se potkávala ve vzájemných překladech, která byla podnícena shodnou životní zkušeností.⁶²

Ačkoli nacházíme omezený počet vzájemných reakcí na dění v jednotlivých časopisech, resp. literaturách, reminiscence na dané období připomínají, že můžeme spekulovat o vědomí koexistence literárního dění v Čechách a Slovensku, o neveřejném vzájemném hodnocení autorů a periodik ve sledovaném období. Vše působilo jako paralela, již se zhodnocovala či určovala hodnota vlastní činnosti. Připomínají to i slova Jána Štrassera, když odpovídal na otázku, po letech zkoumající zda existovala a v některém směru byla naplněna ideální představa časopisu *Mladá tvorba*, zahajuje slovy: „Časopis, ktorý som pokladal za skutočne ideálne redigovaný, bol brnenský Host do domu. Viedol ho Jan Skácel, sústredil okolo seba množstvo cenných ľudí, za všetkých spomeniem len jedného, ale kľúčového muža – Olega Susa. Vždy ma fascinovalo, ako mesačník, ktorý má dokopy nejakých 150 rukopisných strán, obsiahne v sebe také množstvo rozmanitých žánrov, výtvarné umenie atď. – a všetko kvalitné. To sa, pravda, nestáva hneď, to musí dozrieť.“⁶³

⁵⁷ *Červený květ*, roč. 14, 1969, č. 8, s. 4–7. Překlad Eva Sobková.

⁵⁸ *Orientace*, roč. 2, 1967, č. 1, s. 13.

⁵⁹ *Orientace*, roč. 3, 1968, č. 4, s. 16–21.

⁶⁰ *Orientace*, roč. 1, 1966, č. 3, s. 91–92.

⁶¹ *Orientace*, roč. 3, 1968, č. 1, s. 12–15. Přeložil Zdeněk Eis.

⁶² S doklady o takto již existujících studiích a jejich přínosu pro poznání vztahů obou literatur se mj. dozvíme ve studii Dionýza Ďurišína K problematice slovensko – českého literárního historizmu (Praha – Bratislava: Československý spisovatel – Slovenský spisovateľ, 1980, s. 230–254; o situaci v šedesátých l. zvl. od s. 240) a v stati Petra Zajace Vývinové korešpondencie českej a slovenskej literatúry po roku 1945 (1995, s. 179–184).

⁶³ Rozhovor s Jánem Štrasserom. In: DAROVEC, P. – BARBORÍK, V.: *Mladá tvorba 1956–1970–1996*. Levice: Bagala, L. C. A., s. 66.

Nabízí se několik možných dedukcí – slovenská literární scéna byla méně zahleděná sama do sebe. Pokoušela se otevřeně reflektovat dění v obou národních literaturách. Také v *Mladé tvorbě* nacházíme pravidelnější spolupráci osobností z oblasti literární teorie. Je to právě brněnský Oleg Sus, který se podílí na monotematických číslech, která časopis *Mladá tvorba* věnovala v ročnících 1965, 1966, 1967 detektivnímu žánru, respektive vztahu literatury a mravnosti, respektive tématu literatura a kritika.⁶⁴ Dokonce deváté číslo jedenáctého ročníku *Mladé tvorby* bylo věnováno kapitolám z českého teoretického myšlení.⁶⁵ Na osmnácti stranách (v českém i slovenském jazyce) postupně představují své názory, nebo sledují genezi určité oblasti českého kritického a teoretického myšlení: Jan Nedvěď se ve stati *Marginálie* věnuje literárním prorokům, jež by tak rádi viděli, vnímali a podávali zprávy o „slunečných dnech literatury“ a pokud je nenacházejí v současnosti, pak všechny, včetně sebe, sebejistě přesvědčují o jejich příchodu v blízké budoucnosti;⁶⁶ studie Bohumila Doležala⁶⁷ o Vzniku české literární kritiky (zaměřující se na osobnosti Karla Havlíčka, T. G. M., H. G. Schauera, F. X. Šaldy). Ladislav Hejdánek se ve studii zveřejněné ve slovenštině zaměřuje na myšlení Emanuela Rádl.⁶⁸ Josef Bek se v závěrečné studii bloku o českém teoretickém myšlení (opět ve slovenštině) věnuje české nové hudbě a tradici.⁶⁹ Vedle teoretických článků byly v čísle představeny také: tvorba Jakuba Demla,⁷⁰ ukázky z netištěných dopisů Ladislava Klímy,⁷¹ básně Zbyňka Hejdy⁷² aj.

Z připomenutých jmen je zřejmé, že se redakce *Mladé tvorby* při představování českého teoretického myšlení zaměřila na autorský okruh, který se vytvořil kolem časopisu *Tvář*, a ten v době, kdy jeho autoři tiskli na Slovensku, byl na české straně v pozici neexistujícího.⁷³ Potvrzuje to na druhé straně slova Jana Nedvěďa o dvou letech, kdy *Tvář* nevycházela: „Naším zvláštním rysem totiž bylo, že jsme se neustále snažili zveřejňovat,

⁶⁴ *Mladá tvorba*, roč. 10, 1965, č. 12; *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 10, s. 24 – 27. Čo s mravnosťou v literárnych dielach? In: *Mladá tvorba*, roč. 12, 1967, č. 1.

v MT i další recenze a stati: Aké tváre v Tvári – alebo kriticky o mladjej poézii. In: *Mladá tvorba*, roč. 10, 1965, č. 6 – 7, s. 48 – 49; Ženská próza bez ženskosti. In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 5, s. 18 – 19; Pri prameňoch tvorby Jiřího Ortena. In: *Mladá tvorba*, roč. 13, 1968, č. 5, s. 56 – 57.

⁶⁵ „Značnú časť materiálu nášho novembrového čísla napísali českí autori. Úmyslom redakcie nebolo ich len predstaviť, ale predovšetkým konfrontovať názory určitej skupiny českých tvorcov i teoretikov s kultúrnou atmosférou, literárnymi diskusiami i teoretickým myslením na Slovensku. Snažili sme sa o to, aby sme zaradili príspevky, ktoré by mohli i mimo českého kontextu vyvolať užitočnú výmenu názorov“ (*Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 2).

⁶⁶ „Život, v němž přítomnost je jen opakováním minulého a s neexistující budoucností se předem počítá, je neutěšený a pustý“ (NEDVĚD, J.: *Marginálie*. In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 3).

⁶⁷ DOLEŽAL, B.: Vznik české literární kritiky. In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 8 – 12.

⁶⁸ HEJDÁNEK, L.: Pravda a prax. In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 12 – 15.

⁶⁹ BEK, J.: Česká nová hudba a tradice. In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 16 – 18.

⁷⁰ DEML, J.: Z venku nebylo se čeho bát. In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 4 – 5.

⁷¹ KLÍMA, L.: Z netištěného dopisu Ladislava Klímy Františku Drtikolovi 4. 11. 1917; Z netištěného dopisu Ladislava Klímy 20. 5. 1914 (tzv. Cholupického dne). In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 6.

⁷² HEJDA, Z.: Je tedy třetí den, Na dotek hrotů, Bude po jaru. In: *Mladá tvorba*, roč. 11, 1966, č. 9, s. 7.

⁷³ „Na 33. schůzi předsednictva ÚV SČSS 16. září 1966 v Brně doporučilo předsednictvo svazu ústřednímu výboru zamítnout návrh tvářistických autorů na opětovné vydávání časopisu, což 18. zasedání ÚV SČSS 10. listopadu v Brně také udělalo“ (ŠPIRIT, M.: *Tvář*. Pokus o historickou rekonstrukci. In: *Tvář*. Praha: Torst, 1995, s. 713).

co se zveřejnit dalo.“⁷⁴ Tak se *Mladá tvorba* stala jedním z možných prostorů, v němž se konkretizovalo myšlení tohoto okruhu teoretiků, v němž se dále vymezoval okruh původní tvorby, na níž *Tvář* nikdy nezapomínala.

Přestože by měl od roku 1960 fungovat v literární vědě pojem československý literární kontext (termín Stanislava Šmatláka akceptovaný v daném roce na konferenci v Liblicích) a od roku 1961 pojem československá socialistická literatura (Karol Rosenbaum), nic takového se nám při časopiseckých sondách do období šedesátých let nepodařilo rozpoznat a následně popsat tak, abychom dokázali určit společný literárně estetický rámec.

Je možné, že kdybychom zkoumali překlady realizované v tomto období, popřípadě vzájemnou propojenost v oficiálních podnicích, dospěli bychom k jiným poznatkům.

Časopisy v drobných glosách naznačují osobní kontakty, které následně vyvolávají setkávání – privátní, polooficiální, oficiální, která snad znamenají v podstatě blízkost profesní, generační, názorovou.

Domníváme se, že nesledujeme nic, co by podporovalo teorii integračních tendencí nebo procesů mezi českou a slovenskou literaturou v šedesátých letech 20. století. Vymezujeme vysledované vztahy mezi oběma národními literaturami následujícími charakteristikami:

- uzavřenost variovaná prostupností;
- akceptace existence;
- pozornost kolísající mezi náhodilou a systematickou;
- ojedinělé pokusy nacházet paralely, či nabízet texty, které by mohly tvořit základ pro komparaci;
- komplementární role obou literatur v „středoevropském“ kulturním prostoru.

PRAMENY

Červený květ, ročník 5 – 14, 1960 – 1969.

Host do domu. Měsíčník pro literaturu, umění a kritiku, ročník 7 – 15, 1960 – 1969.

Mladá tvorba, ročník 5 – 15, 1960 – 1970.

Orientace, ročník 1 – 4, 1966 – 1969.

Sešity pro mladou literaturu, ročník I, 1966, č. 1 – 6.

Sešity pro mladou literaturu, ročník II, 1967, č. 7 – 16.

Sešity pro mladou literaturu, ročník III, 1968, č. 17 – 26, od čísla 23 pod názvem *Sešity pro mladou literaturu a diskusi*.

Sešity pro mladou literaturu a diskusi, ročník IV, 1969, č. 27 – 30.

LITERATURA

DAROVEC, Peter – BARBORÍK, Vladimír: *Mladá tvorba 1956 – 1970 – 1996 Časopis po čase*. Levice : Bagala – L.C.A., 1996.

ŽURIŠIN, Dionýz: K problematice slovensko-českého literárního historizmu. In: *Československý literární kontext*. Praha – Bratislava : Československý spisovatel – Slovenský spisovatel, 1980, s. 230 – 254.

Tvář. Výbor z časopisu. Uspořádal Michael Špirit. Praha : Torst, 1995.

ZAJAC, Peter: Vývinové korešpondencie českej a slovenskej literatúry po roku 1945. In: *Literarum studia*. Universitas Ostraviensis Acta facultatis philosophicae, 1995, s. 179 – 184.

⁷⁴ Tamtéž.